

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК 343.9.02

Джу́жа О. М. – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1347-4937>;

Тичина Д. М. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>

Віктимологічне запобігання злочинам у сфері фізичної культури і спорту

*Метою статті є аналіз віктимологічного запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту. Здійснено загальний аналіз віктимологічного запобігання злочинам. Окреслено перелік злочинів, унаслідок вчинення яких безпосередньо заподіюють фізичну, матеріальну чи моральну шкоду спортсменам. Ці злочини розподілено на дві групи: унаслідок яких жертвами стають виключно спортсмени або ж як звичайні громадяни, так і спортсмени. Класифіковано спортсменів, які стали жертвами злочинних посягань, запропоновано напрями віктимологічного запобігання злочинам у цій сфері. **Методологія.** Методологічною основою удосконалення та діалектичний метод наукового пізнання, що дає змогу розглядати правові, функціональні, організаційні та процедурні аспекти запобігання злочинам у їх розвитку, взаємозв'язку та взаємовпливові. У статті також застосовано окремі наукові методи пізнання. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат теорії запобігання злочинам, визначено сутність, особливості та значення віктимологічного запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту. На підставі системно-структурного методу досліджено стан, структуру й основні тенденції запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту в Україні. Структурно-логічний метод застосовано для окреслення основних напрямів удосконалення та оптимізації віктимологічного запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту в Україні. **Наукова новизна** отриманих результатів полягає в тому, що в публікації вперше комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, на підставі новітніх досягнень правової науки та практики запобігання злочинам окреслено віктимологічні заходи запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту. **Висновки.** Загальні заходи віктимологічного запобігання спрямовані на виявлення віктимогенних факторів і вжиття заходів щодо їх усунення або нейтралізації, тобто виявлення причин та умов, під впливом яких особа стає жертвою, для захисту інтересів потенційних потерпілих загалом, а також подолання причин віктимізації. Загалом проблеми захисту прав і законних інтересів осіб, які потерпіли від злочинів, ефективного поновлення їхніх прав, відшкодування шкоди, заподіяної злочином, які актуалізувалися в середині 90-х років минулого століття у зв'язку зі стрімким зростанням рівня злочинності, досі залишаються нерозв'язаними, зокрема й у сфері фізичної культури та спорту.*

Ключові слова: віктимологія; злочин; віктимологічне запобігання; жертва; «спортивна» злочинність; фізична культура; спорт.

Вступ

Початок ХХІ ст. означився активізацією молодіжних рухів. Соціально-економічні й політичні перетворення в країні, процеси інтеграції в глобалізовану світову спільноту спричинили злам моральних цінностей, норм і традицій. Перманентні суспільні трансформації за недостатньої уваги з боку уповноважених органів державної влади до питань організації дозвілля дітей та молоді, їх зайнятості й відпочинку призвели до посилення радикальних течій, існування яких стало виявлятися в протиправній діяльності неформальних об'єднань, зокрема й у сфері спорту.

Нині в Україні склалася доволі складна криміногенна обстановка, зокрема у сфері охорони публічного порядку, що засвідчують щорічні статистичні звіти МВС і Національної поліції України. Злочини проти громадського

(публічного) порядку посідають п'яте місце в загальній структурі злочинності (серед них вияви хуліганства впродовж 2014–2018 років становлять близько 14,5 %). Порушенням публічного порядку є хуліганські дії, які вчиняють під час спортивних змагань, зокрема «футбольне хуліганство», що поширене в більшості країн світу (78 %). Широкого суспільного резонансу набули масові порушення порядку під час проведення футбольних матчів останніх чемпіонатів Європи (2012-го і 2016 року) та світу (2014-го і 2018 року), а також різноманітні інциденти під час клубних турнірів, що підтверджують підвищену небезпеку радикально налаштованих угруповань фанатів, схильних до неконтрольованого насильства й агресії, вандалізму та інших суспільно небезпечних діянь, які загрожують життю і здоров'ю людей, посягають

на право власності, а також створюють ризик зриву спортивних змагань.

Пошук шляхів удосконалення заходів запобігання злочинам, зокрема під час проведення спортивно-масових та інших публічних заходів, був предметом активних дискусій у різні періоди, зокрема в працях Ю. М. Антоняна, М. М. Бабаєва, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, В. В. Василевича, А. А. Васильєва, В. В. Голіни, Б. М. Головіна, О. М. Гуміна, Н. О. Гуторової, І. М. Даньшина, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, О. М. Джужі, А. І. Долгової, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, К. Є. Ігошева, І. І. Карпеця, О. О. Кваші, О. М. Костенка, І. М. Копотуна, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнєцова, В. М. Куца, О. Г. Колба, О. М. Литвинова, В. В. Лунєєва, В. А. Мисливого, П. П. Михайленка, А. А. Музики, В. О. Навроцького, Р. П. Олійничука, А. В. Савченка, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, В. П. Тихого, Є. В. Фесенка, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна, Н. В. Яницької, Н. М. Ярмиш та ін.

Напрацювання зазначених учених містять низку положень і висновків, які безпосередньо чи опосередковано стосуються аспектів запобігання злочинам у сфері публічного порядку й безпеки та створюють теоретичне підґрунтя для подальших досліджень. Однак вивчення комплексу проблем запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту не було здійснено. Зважаючи на те, що проблема профілактичного впливу на девіантну поведінку учасників неформальних молодіжних об'єднань у сфері організації та проведення спортивних заходів, її корекції завжди була актуальною в кримінології, її розв'язання потребує розроблення новітнього інструментарію відповідно до положень чинного законодавства, правозастосовної практики й іноземного досвіду.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є аналіз віктимологічного запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту.

Завданнями статті є:

- здійснити загальний аналіз віктимологічного запобігання злочинам;
- розробити класифікацію злочинів, унаслідок вчинення яких безпосередньо заподіюють фізичну, матеріальну чи моральну шкоду спортсменам;
- схарактеризувати осіб (спортсменів), які стають жертвами злочинних посягань;
- запропонувати напрями віктимологічного запобігання злочинам у цій сфері.

Виклад основного матеріалу

Актуальною потребою сьогодення у сфері аналізу зазначеної проблеми як на теоретичному, так і практичному рівнях є: по-перше, розроблення

проблемних питань соціально-правового та кримінологічного наукового осмислення з огляду на завдання запобігання злочинам, що вчиняють у сфері фізичної культури та спорту; по-друге, концентрування уваги на формуванні чіткого визначення компетентного кола суб'єктів й учасників запобіжної діяльності.

Зокрема, посиленої уваги в цій діяльності потребує: динамічний процес запобігання злочинам у середовищі молоді з огляду на умови функціонування суб'єктів й учасників; визначення причиново-наслідкових зв'язків; виявлення реальних суперечностей, неузгодження інтересів окремих громадян, груп молоді з інтересами соціальної моралі та правилам поведінки; з'ясування справжніх пріоритетів запобіжного впливу; реалізація принципу рівних можливостей перед законом; розроблення спеціальних (специфічних) методик виконання запобіжних завдань (діагностики, прогнозування, планування та вибору способу їх реалізації) (Dzhuzha, 2015, p. 14). Зазначені кримінологічні потреби має бути задоволено завдяки віктимологічним запобіжним заходам.

Сучасна кримінологічна віктимологія (Dzhuzha, 2015, p. 35) як галузь кримінологічних знань отримує, накопичує та узагальнює наукові відомості про жертву злочину й пропонує дослідникам нові напрями для її подальшого розвитку (Nichols, 2010, p. 45). З появою нової приватної кримінологічної теорії злочинності у сфері фізичної культури та спорту України постала необхідність аналізу її віктимологічного аспекту.

Так, жертвами помсти уболівальників (фанатів), очікування яких не були виправдані, можуть стати не лише спортсмени, які виступали на змаганнях, а й пересічні громадяни.

Відповідно, кримінологічна віктимологія в аналізованій сфері має не тільки наукову цінність, а й практичне значення. У межах цього напряму слід розглядати низку питань, що належать до його предмета, без яких неможливим є подальше його пізнання.

Віктимологічне запобігання злочинам – це специфічний вид діяльності соціальних інститутів, спрямований на виявлення, усунення або нейтралізацію чинників, обставин, ситуацій у сфері фізичної культури та спорту, які формують віктимну поведінку й обумовлюють учинення злочинів; виявлення груп ризику і конкретних осіб з підвищеним ступенем віктимності з метою відновлення або активізації їх захисних властивостей; розроблення або вдосконалення наявних спеціальних засобів захисту громадян (конкретних осіб) від злочинів (Dzhuzha, 2016, p. 64).

Зміст віктимологічного запобігання злочинам становлять специфічні об'єкти, суб'єкти, форми й методи. До об'єктів належать: віктимна поведінка особи; реальні та потенційні жертви; чинники формування індивідуальної, групової чи масової

віктимності; обставини віктимної ситуації; процес віктимізації; до суб'єктів – центральні й місцеві органи державної влади (визначають стратегію профілактичної діяльності залежно від специфіки регіонів і проблем територіальних громад, забезпечують фінансування й реалізацію регіональних та місцевих програм, координують діяльність підвідомчих їм структур); правоохоронні органи та їх підрозділи (важливе місце посідає Національна поліція, уповноважена забезпечувати охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку); підприємства, установи й організації всіх форм власності, територіальні громади, інші інституції громадянського суспільства. Найпоширенішими формами реалізації заходів віктимологічного запобігання слід вважати: нормотворчу роботу; запровадження відповідних програм і планів; проведення цільових наукових досліджень; правопросвітницьку та консультаційну діяльність (у дитячих колективах, молодіжному середовищі, з представниками певних професій тощо), зокрема за участю засобів масової інформації та з використанням інтернет-ресурсів; психологічну та медико-реабілітаційну допомогу жертвам злочинів; спеціальні тренінги щодо застосування засобів безпеки. Заходи індивідуального віктимологічного запобігання ґрунтуються на методах переконання, надання допомоги, самозахисту та примусу (Dzhuzha, 2016, p. 155).

Віктимологічне запобігання злочинам слід тлумачити як специфічну діяльність соціальних інституцій, спрямовану на усунення (нейтралізацію) факторів (обставин, ситуацій), що сприяють віктимній поведінці та учиненню злочинів; виявлення груп ризику й окремих осіб з метою превентивного впливу на них, а також активізації їхніх захисних можливостей; розроблення (удосконалення) засобів захисту різних груп населення від подальшої їх віктимізації. У віктимологічному запобіганні необхідно розрізняти загальносоціальний (нейтралізація чинників загальної віктимізації), спеціально-кримінологічний (обмеження, усунення й відвернення чинників віктимності) та індивідуальний (вплив на конкретних осіб) рівні. Одним з ефективних напрямів індивідуального віктимологічного запобігання, згідно з результатами опитування, є девіктимізація (63,0 % респондентів), що спрямована на запобігання рецидиву жертви (Ihnatov, 2013, p. 97).

Кримінологічні дослідження останніх років дають підстави стверджувати, що правоохоронні органи не адаптовані до сучасних умов боротьби зі злочинністю ні в матеріально-ресурсному, ні в організаційно-управлінському, ні в методичному, ні в професійному аспектах. Результативність такої протидії загалом й окремим злочинам надзвичайно низька. Порівняно зі Швецією, у якій кількість поліцейських на 100 тис. населення в

4,5 раза менша, ніж в Україні, «обслуговують» у 6,5 раза більше зареєстрованих злочинів. І це за умови, що рівень латентної злочинності в Україні значно вищий, ніж у Швеції. До запобігання злочинам, учиненим футбольними вболівальниками, правоохоронні органи України виявилися не готовими. Ужиті Національною поліцією заходи не чинять відчутного запобіжного впливу на неформальні об'єднання громадян протиправної спрямованості. Попри те, що кількість злочинів, учинених членами таких груп, у загальній структурі злочинності становить незначну частку, ці кримінальні вияви негативно позначаються на суспільному порядку, можуть спровокувати масові заворушення, зіткнення на національному підґрунті, формують невпевненість громадян у власній безпеці й негативну думку щодо діяльності правоохоронних органів.

Робота із запобігання злочинам з боку неформальних об'єднань громадян протиправної спрямованості також ще не стала пріоритетним напрямом у діяльності всіх служб поліції. Керівники територіальних органів поліції не приділяють належної уваги організації роботи з виявлення активних учасників неформальних об'єднань громадян, дорослих осіб, які залучають неповнолітніх до таких угруповань. На оперативних нарадах керівники зазначають про вкрай слабку організацію роботи з отримання запобіжної інформації про місця збору, чисельність, наміри, а також лідерів й активних учасників неформальних груп. Члени неформальних об'єднань громадян потрапляють під контроль співробітників поліції тільки після вчинення ними протиправних діянь. Оперативна обізнаність служб кримінальної поліції щодо цієї категорії осіб знаходиться на низькому рівні (Rudyk, 2016, p. 39).

Зазначене вище дає підстави згрупувати злочини, унаслідок вчинення яких безпосередньо заподіюють фізичну, матеріальну чи моральну шкоду спортсменам, зокрема:

1. Злочини, унаслідок вчинення яких жертвами стають виключно спортсмени

1.1. Злочини, учинені спортивними вболівальниками й фанатами проти життя і здоров'я, публічного порядку та публічної безпеки. Учиняючи злочин, вболівальники й фанати можуть мститися команді-супернику за перемогу над улюбленим клубом, як у випадку зі спортсменами футбольного клубу «Фейєноорд» (Роттердам, Голландія), які зазнали нападу фанатів футбольного клубу «Зеніт» (Санкт-Петербург, Росія). Це сталося на міжнародному турнірі у Швейцарії в травні 2010 року, де «Зеніт» поступився суперникам у матчі за третє місце (Antypenko, 2011).

У місцях проведення спортивних заходів правоохоронні органи забезпечують охорону публічного порядку та припиняють будь-які

спроби нападу на спортсменів. Однак поза зоною спортивних ігор ключова роль у запобіганні таким злочинам належить організаціям і клубам, членами яких є спортсмени. Саме вони зобов'язані забезпечити охорону гравців, ураховуючи, що будь-які публічні особи мають підвищену віктимність.

Однак не варто цілком ігнорувати можливості спортсменів щодо самооборони, оскільки їх підготовленість, володіння прийомами самозахисту можуть істотно знизити ризик отримання травм під час нападу злочинців.

1.2. Злочини, учинені посадовими особами, пов'язані з неналежним виконанням посадових обов'язків.

Ці злочини можуть вчиняти щодо спортсменів унаслідок порушення правил охорони публічного порядку чи недотримання правил техніки безпеки під час проведення спортивних заходів. Це травми на хокейному полі, у секторі стрибків із жердиною, де спортсмени можуть стати жертвами неналежного виконання обов'язків посадовими особами, відповідальними за проведення спортивних заходів (ст. 367 КК України «Службова недбалість»).

1.3. Злочини, учинені спортсменами, у співучасті з ними або в їхніх інтересах щодо спортивних суперників

Боротьба за перемогу між спортсменами часто відбувається на межі їхнього емоційного напруження, тому поразка, що супроводжується сильними душевними переживаннями, може спровокувати спортсменів на злочинну поведінку.

Прикладом є випадок, що стався у квітні 2007 року в Тель-Авіві (Ізраїль) у парку Яркон, де проходив любительський футбольний матч, під час якого одна з команд стала лідирувати з явною перевагою. Засмучений таким перебігом подій футболіст команди-аутсайдера Ю. Пардесія під час перерви приніс із роздягальні молоток і напав на суперника, завдавши йому черепно-мозкової травми, чим заподіяв тяжку шкоду здоров'ю (Findlay, 2014).

Таким чином, змагальність у спорті спричиняє сильні психологічні переживання в спортсменів, які подеколи не здатні з ними впоратися. У своїй поразці вони звинувачують не себе, а суперника, і для емоційної розрядки застосовують до нього насильство, що супроводжується агресивною поведінкою.

1.4. Злочини, учинені спортсменами внаслідок неконтрольованого застосування своїх навичок щодо потерпілих

Такі інциденти найчастіше трапляються зі спортсменами, які займаються або в минулому здобули навички занять єдиноборствами. Причому ступінь їх провини може бути абсолютно різним.

Наприклад, боксер А. Кузнецов перевищив межі необхідної оборони, спровоковані насильством до дитини з боку загиблого. На думку

експертів, майстру спорту з боксу досить одного удару, щоб убити людину. І вина А. Кузнецова полягала тільки в тому, що він не зміг упоратися з емоціями й не розрахував силу удару під час затримання насильника. У цій ситуації А. Кузнецов став жертвою негативної поведінки злочинця (Lytvynov, 2018; Babenko, 2018; Varash, 2019).

В описаному й аналогічному випадках винні спортсмени стають жертвами негативної поведінки злочинця, що провокує їх до активного захисту життя, здоров'я, майна та інших благ.

2. *Злочини, жертвами яких стають як звичайні громадяни, так і спортсмени*

Це, зокрема, злочини, де спортсмени є випадковими жертвами. Для групування цих злочинів оптимальною є класифікація за мотивами злочинної діяльності.

2.1. Злочини, учинені з насильницьким мотивом. Це тяжкі й особливо тяжкі діяння, такі як заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, убивства тощо. Визначальним фактором у вчиненні таких злочинів стає перевага фізичної сили нападників і відсутність або невміле застосування навичок самооборони в жертв злочинів, які й призвели до тяжких наслідків.

2.2. Злочини, учинені з корисливо-насильницьких мотивів. Крім насильницьких, у злочинців нерідко наявні й корисливі мотиви, причому останні часом є визначальними, тобто злочинці вимагають віддати їм наявні в спортсмена гроші й особисті речі. Коли спортсмени чинять опір – їм часто завдають ножових і вогнепальних поранень. Зазначене детерміновано наявністю майна, яке привертає увагу злочинців, і перевагою фізичної сили нападників.

2.3. Злочини, учинені з корисливих мотивів. Дороге майно, власниками якого є високооплачувані спортсмени, привертає увагу злочинців, що пов'язано з розголосом високих матеріальних статків, а не професійною приналежністю цих осіб.

Таким чином, підвищений рівень віктимності потерпілих від аналізованих діянь зумовлений як їхніми особистісними, так і поведінковими особливостями. Саме поведінка потерпілих є безпосередньою причиною вчинення стосовно них злочинів.

На підставі зазначеного можна класифікувати спортсменів, які стали жертвами злочинних посягань.

1. Залежно від соціально-демографічних і біофізичних характеристик:

а) за статтю:

– чоловіки – 56,4 %;

– жінки – 43,6 %;

б) за віком:

– неповнолітні – 10,2 %;

– молодь – 65,9 %;

– середній вік – 22,7 %;

– літні – 1,2 %;

в) за фізичним станом:

– нормальний – 98,7 %;

– хворобливий – 1,3 %.

2. Залежно від психологічного стану:

а) спортсмени з певними морально-психологічними особливостями – 78,3 %;

б) з відхиленнями у психіці – 10,1 %;

в) спортсмени-симулянти (уявні потерпілі) – 11,6 %.

3. Залежно від ролі жертви у генезисі злочину:

а) спортсмени – нейтральні жертви – 46 %;

б) жертви-співучасники – 13,7 %;

в) жертви-провокатори – 40,3 %.

4. Залежно від змісту суб'єктивної сторони злочину:

а) спортсмени – жертви умисного злочину – 84,8 %;

б) жертви необережного злочину – 15,2 %.

5. Залежно від характеру заподіяної шкоди:

а) спортсмени, яким заподіяно фізичної шкоди, – 39,1 %;

б) спортсмени, яким заподіяно матеріальної шкоди, – 33,7 %;

в) спортсмени, яким завдано моральної шкоди, – 27,2 %.

На підставі результатів дослідження можна дійти висновку, що частіше за інших жертвами злочинних посягань у сфері спорту стають молоді чоловіки з певними морально-психологічними особливостями, що постраждали від умисних злочинів, унаслідок яких їм було заподіяно фізичної та матеріальної шкоди. Така категорія жертв мала в передзлочинній ситуації нормальний фізичний стан, який не провокував злочинців до активних дій. Водночас вони нехтували своїми професійними навичками, які могли б захистити їх за активної позиції в криміногенній ситуації (Tastan, 2019, p. 30; Makarenko, 2018, p. 140; Campbell, 2016, p. 132).

Залежно від джерел створення віктимних ситуацій їх можна об'єднати в такі групи:

1) створені обопільними діями злочинця й потерпілого, які характеризуються взаємною виною жертви і злочинця, – 23,7 %;

2) створені неправомірними й аморальними діями потерпілого, у яких поведінка жертви має яскраво виражений антигромадський, протиправний, негативний характер, – 3,8 %;

3) створені правомірними діями потерпілого, у яких поведінка жертви була законослухняною, – 72,5 %.

Отже, рівень законослухняності представників сфери спорту та їхньої правосвідомості за ігнорування елементарних правил безпеки не здатний уберегти їх від можливості стати жертвою злочинного посягання. Тільки цілеспрямована робота з віктимологічного запобігання злочинам серед членів цієї професійної групи може

захистити від злочинних дій, спрямованих проти спортсменів.

Заходи запобігання злочинам проти конкретних осіб мають сприяти недопущенню формування в особи антигромадської установки на вчинення злочинів. Працівники поліції організують зустрічі з керівництвом спортивних товариств, фанатських груп з метою роз'яснення чинного законодавства про проведення масових заходів (уточнюють програму, місце, час і порядок проведення заходу, кількість і склад учасників або глядачів); дільничні офіцери поліції проводять індивідуально-профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення правопорушень і злочинів, а також з населенням та громадськими формуваннями на адміністративній дільниці; здійснюють нагляд і реєстрацію місцевих груп футбольних хуліганів протягом років; вивчають настрої та здійснюють документування дій учасників радикально налаштованих груп й окремих осіб, які мають наміри вчинити правопорушення (злочини) під час міжнародних футбольних матчів; здійснюють розвідувально-пошукові заходи в місцях компактного проживання або перебування іноземних делегацій, організованих груп уболівальників з метою виявлення та недопущення протиправних дій; створюють агентурну мережу у фанатському середовищі для отримання точної й оперативної інформації про масові акції фанів; забезпечують супроводження груп уболівальників до транспортних засобів і в них (польські полісмени, які працюють з уболівальниками, чітко поділяються на дві категорії: патрульні та групи спостереження (моніторингу)). Жодна організована група фанів не може пересуватися територією Польщі без супроводження поліції. Кількість полісменів у співвідношенні до фанів становить один до десяти; заплановано збільшити кількість поліцейських для співвідношення один до семи) (Kleymenov, M.P., & Kleymenov, I.M., 2019; Kolodiazhnyi, 2018).

Наукова новизна

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у статті вперше комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, на підставі новітніх досягнень правової науки та практики запобігання злочинам окреслено віктимологічні заходи запобігання злочинам у сфері фізичної культури та спорту.

Висновки

Необхідно констатувати, що загальні заходи віктимологічного запобігання спрямовані на виявлення віктимогенних факторів і вжиття заходів щодо їх усунення або нейтралізації, тобто з'ясування причин та умов, за яких особа

стає жертвою, для захисту інтересів потенційних потерпілих загалом, а також подолання причин їх віктимізації. Проблеми захисту прав і законних інтересів осіб, які потерпіли від злочинів, ефективного поновлення їхніх прав,

відшкодування шкоди, заподіяної злочинцем, які актуалізувалися із середини 90-х років минулого століття у зв'язку зі стрімким зростанням рівня злочинності, залишаються нерозв'язаними, що стосується і сфери фізичної культури та спорту.

REFERENCES

- Antypenko, V.F. (Eds.). (2011). *Mizhnarodna kryminolohiia - problemne pole mizhnarodnykh doslidzhen [International Criminology is a challenging field of international research]*. Kyiv: Stal. doi: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.22.6643> [in Ukrainian].
- Babenko, A.M. (2018). Review on the training manual "Criminology. general part. album scheme". *Criminal Executive System: Yesterday. Today. Tomorrow*, 1(3), 232-234. doi: <https://doi.org/10.32755/sjcriminal.2018.01.232>.
- Barash, Ye.Yu. (2019). Kryminolohichni oznaky "profesiinoi" zlochynnosti: sotsialno-pravove doslidzhennia [Criminological Characteristics of the "Professional" Crime: Social-Legal Research]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrisnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 1(110), 29-36. doi: <https://doi.org/10.33270/01191101.29> [in Ukrainian].
- Campbell, L. (2016). "Corruption by Organized Crime" - A Matter of Definition? *Current Legal Problems*, 69(1), 115-141. doi: <https://doi.org/10.1093/clp/cuw004>.
- Dzhuzha, A.O. (2016). Osnovni napriamy udoskonalennia viktymolohichnoho zapobihannia pravoporushenniam v Ukraini [The main directions of improving victim victimization in Ukraine]. Kyiv: NAVS [in Ukrainian].
- Dzhuzha, O.M. (2015). *Zapobihannia zlochynam: kryminoloho-viktymolohichna paradyhma [Crime Prevention: A Criminological and victimological paradigm]*. Kyiv: NAVS [in Ukrainian].
- Findlay, M. (2014). Crime, Development and Corruption: Cultural Dynamic - Global Challenge? *Organized Crime, Corruption, and Crime Prevention*, 179-186. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-01839-3_21.
- Ihnatov, O.M. (2013). Struktura zahalnokryminalnoi nasylnytskoi zlochynnosti v Ukraini [Structure of generally criminal violent crime in Ukraine]. *Pravo i bezpeka, Law and Safety*, 4(51), 95-100. doi: <https://doi.org/10.18411/b-2016-036> [in Ukrainian].
- Kleymenov, M.P., & Kleymenov, I.M. (2019). Criminology in the world today. *Juridical sciences and education*, 59, 147-166. doi: <https://doi.org/10.25108/2304-1730-1749.iolr.2019.59.127-166>.
- Kolodiaznyi, M. (2018). Prostorova profilaktyka zlochynnosti: zarubizhnyi dosvid i shliakhy uprovdzhennia v Ukraini [Spatial Crime Prevention: Foreign Experience and Implementation Ways in Ukraine]. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu, The issue of fighting crime*, 35, 20-29. doi: <https://doi.org/0.31359/2079-6242-2018-35-1-20> [in Ukrainian].
- Lytvynov, O.M. (2018). Current Edition of the Criminal Executive Law (Criminal Executive Law of Ukraine). *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 4(25). doi: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2018-25-4-211>.
- Makarenko, N.K. (2018). Kryminolohichna kharakterystyka osoby profesiinoho zlochyntsia: ohliad sotsiolohichnoho monitorynhu [Criminological characteristic of a professional offender: review of sociological monitoring]. *Visnyk Penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy, Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 3, 136-142 [in Ukrainian].
- Nichols, G. (2010). Sport and Crime Reduction. *The Role of Sports in Tackling Youth Crime*. London: Imprint Rutledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9780203089156>.
- Rudyk, M.M. (2016). Zapobihannia zlochynam, shcho vchyniautsia molodizhnymy futbolnymy uhrupovanniamy v Ukraini [Prevention of crimes committed by youth football fun groups in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].
- Tastan, S. (2019). White-Collar Criminals and Organizational Criminology: Theoretical Perspectives. *Ethics in Research Practice and Innovation*, 27-32. doi: [10.4018/978-1-5225-6310-5.ch016](https://doi.org/10.4018/978-1-5225-6310-5.ch016).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Міжнародна кримінологія – проблемне поле міжнародних досліджень : матеріали наук.-практ. семінару / за заг. ред. В. Ф. Антипенка. Київ : Сталь, 2011. 236 с. doi: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.22.6643>.
- Babenko A. M. Review on the training manual «Criminology. general part. album scheme». *Criminal Executive System: Yesterday. Today. Tomorrow*. 2018. No. 1 (3). P. 232–234. doi: <https://doi.org/10.32755/sjcriminal.2018.01.232>.
- Бараш Є. Ю. Кримінологічні ознаки «професійної» злочинності: соціально-правове дослідження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (110). С. 29–36. doi: <https://doi.org/10.33270/01191101.29>.
- Campbell L. «Corruption by Organized Crime» – A Matter of Definition? *Current Legal Problems*. 2016. No. 69 (1). P. 115–141. doi: <https://doi.org/10.1093/clp/cuw004>.
- Джуца А. О. Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні : монографія. Київ : НАВС, 2016. 304 с.
- Джуца О. М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма : монографія. Київ : НАВС, 2015. 331 с.
- Findlay M. Crime, Development and Corruption: Cultural Dynamic – Global Challenge? *Organized Crime, Corruption, and Crime Prevention*. 2014. P. 179–186. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-01839-3_21.
- Ігнатів О. М. Структура загальнокримінальної насильницької злочинності в Україні. *Право і безпека*. 2013. № 4 (51). С. 95–100. doi: <https://doi.org/10.18411/b-2016-036>.
- Kleymenov M. P., Kleymenov I. M. Criminology in the world today. *Juridical sciences and education*. 2019. No. 59. P. 147–166. doi: <https://doi.org/10.25108/2304-1730-1749.iolr.2019.59.127-166>.

- Колодажний М. Просторова профілактика злочинності: зарубіжний досвід і шляхи упровадження в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2018. № 35. С. 20–29. doi: <https://doi.org/0.31359/2079-6242-2018-35-1-20>.
- Lytvynov O. M. Current Edition of the Criminal Executive Law (Criminal Executive Law of Ukraine : textbook : in 2 vol. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2018. No. 4. Vol. 25. doi: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2018-25-4-211>.
- Макаренко Н. К. Кримінологічна характеристика особи професійного злочинця: огляд соціологічного моніторингу. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 3. С. 136–142.
- Nichols G. Sport and Crime Reduction. *The Role of Sports in Tackling Youth Crime*. 2010. London : Imprint Rutledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9780203089156>.
- Рудик М. М. Запобігання злочинам, що вчиняються молодіжними футбольними угрупованнями в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2016. 260 с.
- Tastan S. White-Collar Criminals and Organizational Criminology: Theoretical Perspectives. *Ethics in Research Practice and Innovation*. 2019. P. 27–32. doi: <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-6310-5.ch016>.

Стаття надійшла до редколегії 13.05.2019

Dzhuzha O. – Doctor of Law, Professor, Chief Researcher Fellow of the Department of Organization of Scientific Activity and Protection of Intellectual Property Rights of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3107-146>;

Tychyna D. – Ph.D in Law, Senior Researcher Fellow, Senior Research Fellow of the Scientific Laboratory of the Problems of Combating Crime of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>

Victimological Prevention the Crimes in the Field of Physical Culture and Sports

*The purpose of the article at both theoretical and practical levels are: first, the intensified and purposeful development of problematic issues of socio-legal and criminological scientific thinking, taking into account the tasks of preventing the crimes committed in the field of physical culture and sports; second, the concentration of attention on the formation of a clear definition of the competent circle of subjects and participants of this preventive activity. The **purpose** of the article is to analyze the victimological prevention of crimes in the field of physical culture and sports. A general analysis of victimological crime prevention was conducted. The list of crimes that directly causes physical, material or moral harm to athletes is determined by committing them to crimes: as a result, only sportsmen and sportsmen fall victim to casualties, as well as casualties to both ordinary citizens and athletes. Based on the motivation, the classification of athletes who have been victims of criminal offenses has been conducted and the directions of victim prevention in this area have been proposed. **Methodology.** The methodological basis of the study is the dialectical method of scientific cognition, which allows us to consider the legal, functional, organizational and procedural aspects of crime prevention, interconnection and interplay. On this methodological basis, the article also applies certain scientific methods of cognition. Using the logical-semantic method, the conceptual apparatus of the theory of crime prevention was deepened, the essence, features and significance of victim-psychological crime prevention in the field of physical culture and sport were determined. Using the system-structural method, the state, structure and main trends of crime prevention in the field of physical culture and sports in Ukraine were investigated. The structural-logical method is applied to determine the main directions of improvement and optimization of victimological prevention of crimes in the field of physical culture and sports in Ukraine. The **scientific novelty** of the obtained results is that, for the first time, the article comprehensively, using modern methods of cognition, taking into account the latest achievements of legal science and practice of crime prevention, developed victimological measures for crime prevention in the field of physical culture and sports. **Conclusions.** General victim-prevention measures are aimed at identifying victim-specific factors and taking measures to eliminate or neutralize them, ie to identify the causes and conditions of victimhood related to the protection of the interests of potential victims in general, and to eliminate the causes of victimization. In general, the problem of protection of the rights and legitimate interests of victims of crime, the effective restoration of their rights, and compensation for the harm caused by crime, which has been investigated since the mid-1990s due to the increasing rate of crime, remains unaddressed. in the field of physical culture and sports in particular.*

Keywords: victimology; crime; victim; victim victimization; «sport» crime; physical culture; sports.